



# SANSKRIT

संस्कृतम्  
(209)

समयः 3 होरात्रयम्]

[पूर्णाङ्कः : 100

निर्देशाः :

- (1) अस्मिन् प्रश्नपत्रे द्विचत्वारिंशत् प्रश्नाः सन्ति ।
- (2) प्रत्येकं प्रश्नस्य समक्षम् अङ्काः सूचिताः ।
- (3) सर्वे प्रश्नाः अनिवार्याः ।

## खण्ड – क

- 1 यत्नेन किं संरक्षेत् ? 1  
(A) वित्तम् (B) वृत्तम्  
(C) रूपम् (D) धर्मम्
- 2 नरः \_\_\_\_\_ कार्यम् कुर्यात् । 1  
(A) अल्प प्रयासेन (B) सर्वारंभेण  
(C) अल्पबलेन (D) अल्पधनेन
- 3 आकाशात् रामः सीताम् किम् अदर्शयत् ? 1  
(A) कबन्धम् (B) जटायुम्  
(C) ऋष्यमूकपर्वतम् (D) रावणम्
- 4 सर्वं परित्यज्य कम् अनुपालयेत् ? 1  
(A) बलम् (B) शरीरम्  
(C) धनम् (D) गृहम्
- 5 'गीताञ्जलिः' कस्य कृतिः अस्ति ? 1  
(A) शिववीरस्य (B) रवीन्द्रनाथस्य  
(C) कालिदासस्य (D) महात्मागांधिनः
- 6 निर्बुद्धिः अपि केन कुशाग्रबुद्धिः जायते ? 1  
(A) पराक्रमेण (B) अवबोधनेन  
(C) अभ्यासेन (D) अनुकरणेन



- 7 जनाः ध्यानं \_\_\_\_\_ कुर्वन्ति । 1  
 (A) चक्षुषा (B) मनसा  
 (C) श्रोत्रेण (D) कपालेन
- 8 करुणाभावैः विभूषितः नरः जीवने किं भजते ? 1  
 (A) यशःमानं च (B) धनं वस्त्रं च  
 (C) बलं विद्यां च (D) ज्ञानं धनं च
- 9 'शिवराजविजय' ग्रन्थस्य रचयिता कः ? 1  
 (A) अम्बिकादत्तव्यासः (B) रवीन्द्रनाथ टैगोरः  
 (C) कालिदासः (D) वाल्मीकिः
- 10 अहो बहुमत्स्योऽयं हृदः 'इत्यत्र' हृदः इति पदे का विभक्तिः ? 1  
 (A) प्रथमा (B) पञ्चमी  
 (C) षष्ठी (D) द्वितीया
- 11 धर्मस्य किमपि लक्षणद्वयं लिखत । 1+1=2
- 12 (i) देवासुरयोर्मध्ये कुत्र युद्धम् अभवत् ? 1+1=2  
 (ii) शक्रः शाल्मली वृक्षे कानि अपश्यत् ?
- 13 (i) ऋष्यमूकपर्वतः कैः वृतः आसीत् ? 1+1=2  
 (ii) पम्पातीरे रामेण कीदृशी शबरी दृष्टा ?
- 14 अधोलिखितं नाट्यांशं पठित्वा प्रश्नान् उत्तरत - 1×3=3  
 सख्यौ - हला शकुन्तले ! अवसितमण्डना असि । परिधत्स्व क्षौमयुगलम् । (शकुन्तला  
 उत्थाय परिधत्ते ।  
 (ततः प्रविशति कश्यपः)  
 गौतमी - जाते ! एषआनन्द परिवाहिन्या दृष्ट्यावीक्षमाणः गुरुःउपस्थितः । आचारं तावत्  
 प्रतिपद्यस्व ।  
 शकुन्तला - (सलज्जम्) तात ! वन्दे ।  
 कण्वः - वत्से ! भर्तुः बहुमता भव । सम्राजं सुतम् आप्नुहि ।  
 गौतमी - भगवन् । वरः खलु एषः, न आशीः ।  
 कण्वः - वत्से इतः अग्निं प्रदक्षिणी कुरुष्व । एते वह्नयः दुरितम् अपध्नन्तः त्वां पावयन्तु ।  
 प्रतिष्ठस्व इदानीम् ।  
 प्रश्नाः -  
 (i) का अवसितमण्डना अस्ति ?  
 (ii) शकुन्तला किं परिधत्ते ?  
 (iii) गौतमी कं प्रति आचारं पालयितुं शकुन्तलां कथयति ?



- 15 अधोलिखितयोरेकस्य चरित्रचित्रणं पंचवाक्येषु संस्कृतेन कुरुत – चन्द्रकेतुः अथवा कण्वः 1×5=5
- 16 प्रश्नान् उत्तरत – 1+1=2  
 (i) “जयन्तः कस्य वै सुतः” ? इति प्रहेलिकायाः किमुत्तरम् ?  
 (ii) शीतं कं न बाधते ? प्रहेलिकायाः उत्तरं लिखत ।
- 17 (i) आतुरस्य किं मित्रम् ? 1+1=2  
 (ii) तृणात् बहुतरी का ?
- 18 ब्राह्मेमुहूर्ते उत्तिष्ठेत् स्वस्थो रक्षार्थमायुषः । सर्वमेव परित्यज्य शरीरमनु पालयेत् ॥ 1+1=2  
 (i) कस्मिन् मुहूर्ते उत्तिष्ठेत् ?  
 (ii) सर्वं परित्यज्य ‘कम्’ अनुपालयेत् ?
- 19 “त्वया विहीनो यत्राहं विललाप सुदुःखितः” 1+1=2  
 (i) अत्र कः विलापम् अकरोत् ?  
 (ii) सा कस्याः विरह दुःखितः आसीत् ?
- 20 अधोलिखितं पद्यं पठित्वा प्रश्नान् उत्तरत – 1×3=3  
 ईशस्तिष्ठति वर्षातपयोस्ताभ्यांसार्धं मलिनवपुः ।  
 दूरे क्षिय तव शुद्धां शाटीमेहि सइवपांसुरभूमिम् ॥  
 (i) ईशः कीदृश वपुः अस्ति ?  
 (ii) सः काभ्यां सार्धं तिष्ठति ?  
 (iii) ‘शाटीम्’ इत्यस्य कः अर्थः ?
- 21 अधोलिखितश्लोकस्य अन्वये रिक्तस्थानपूर्तिं कुरुत – 1×3=3  
 आयुः सत्वबलारोग्यसुखप्रीति विवर्धनाः ।  
 रस्याः स्निग्धाः स्थिरा हृद्या आहाराः सात्विकप्रियाः ॥  
 अन्वयः –  
 आयुः सत्वबलारोग्यसुखप्रीति विवर्धनाः (i) स्निग्धाः (ii) हृद्याः (iii) सात्विकप्रियाः ।
- 22 रेखांकितपदमाधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत – 1+1=2  
 (i) दौवारिकः नभ्रीभूय प्रणमति ।  
 (ii) ते श्वः मत्स्यसंक्षयं करिष्यन्ति ।



- 23 कः कं प्रति कथयति ? 1+1=2
- (i) “सत्य मैश्वाकः खल्वसि” ।
- (ii) तातमा अतिमात्रं मम कृते उत्कण्ठस्व ।
- 24 रिक्तस्थानपूर्तिं कुरुत - 1+1=2
- (i) माता भूमिः ..... पृथिव्याः ।
- (ii) ..... बहुतरी तृणात् ।
- 25 अधोलिखितं पद्यं पठित्वा प्रश्नान् उत्तरत - 1×3=3
- ततस्तीरे सबर्मत्याः नाम्ना सत्याग्रहाश्रमः ।  
महात्मा स्थापयामास सदनं सानुयात्रिकः ॥
- (i) अत्र महात्मा इति पदं कस्मै प्रयुक्तम् ?
- (ii) स महात्मा किं स्थापयामास ?
- (iii) आश्रमः कस्याः नद्याः तीरे वर्तते ?
- 26 अधोलिखितं पद्यं पठित्वा प्रश्नान् उत्तरत - 1×3=3
- माता गुरुतरा भूमेः खात् पितोच्चतरस्तथा ।  
मनः शीघ्रतरं वातात् चिन्ता बहुतरी तृणात् ॥
- (i) भूमेः अपि गुरुतरा का ?
- (ii) मनः कस्मात् शीघ्रतरं प्रचलति ?
- (iii) ‘खात्’ इत्यस्य पदस्य कः अर्थः ?
- 27 कस्यचिदेकस्य पाठस्य सारांशं पंचवाक्येषु संस्कृतेन लिखत - 1×5=5
- (i) करुणापराः हि साधवः
- (ii) त्याज्यं न धैर्यम्
- (iii) प्रेरणा



खण्ड – ख  
अनुप्रयुक्त व्याकरणम्

- 28 अधोलिखितानां वर्णानाम् उच्चारणस्थानानि लिखत –  $\frac{1}{2} \times 4 = 2$   
ख, झ, ट, श
- 29 रेखांकितपदेषु सन्धिच्छेदं कृत्वा संधिनाम लिखत –  $1 \times 3 = 3$   
सर्वारंभेण तत्कुर्यात्, सिंहादेकं प्रकीर्तितम् ।  
यद्यपि चंदनविटपो विधिना ।
- 30 संधिं कुरुत –  $1 + 1 = 2$   
बहु मत्स्यः + अयं हृदः । तत् + नूनं प्रभातसमये ।
- 31 रेखांकितपदेषु कः मूलशब्दः का च विभक्तिः ?  $1 \times 2 = 2$   
(i) लोभः महान् व्याधिः ।  
(ii) अथ त्वं मां कं मन्यसे ?
- 32 रिक्तस्थानेषु अंकानां स्थाने संख्यावाचकपदानि लिखत –  $1 \times 3 = 3$   
(i) (4) जनाः जलाय कूपं खनन्ति ।  
(ii) तत्र (2) मित्रे गच्छतः ।  
(iii) सः (1) नेत्रेण पश्यति ।
- 33 रेखांकितपदयोः कः धातुः कश्च लकारः ?  $1 + 1 = 2$   
(i) बोपदेवः व्याकरणम् अरचयत् ।  
(ii) सुरक्षितं दैवहतं विनश्यति ।
- 34 रेखांकित शब्दयोः उपसर्ग-प्रत्ययौ चित्वा पृथक् कुरुतः –  $1 + 1 = 2$   
(i) तपः किं लक्षणं प्रोक्तम् ।  
(ii) मातापित्रोः सेवा कर्त्तव्या ।



- 35 अधोलिखितयोः समस्तपदयोः विग्रहं लिखत - 1+1=2  
उपग्रहयानम् । धनहीनः ।
- 36 अधोलिखित विग्रहाणां कृते समस्तपदं लिखत - 1+1=2  
(i) सत्याग्रहाय आश्रमः ।  
(ii) महान्तौ बाहू यस्य सः ।
- 37 कोष्ठांतर्गत प्रकृतिप्रत्ययं संयोज्य रिक्तस्थानं पूरयत - 1+1=2  
(i) तत्र दौवारिकः \_\_\_\_\_ (आ + या + क्त)  
(ii) प्रांगणे \_\_\_\_\_ नृत्यति (बाल + टाप्)
- 38 कोष्ठगतशब्दस्य उपयुक्तरूपेण रिक्तस्थानानि पूरयत - 1×3=3  
(i) माता \_\_\_\_\_ प्रति वदति । (पुत्र)  
(ii) \_\_\_\_\_ उभयतः वृक्षाः सन्ति । (विद्यालय)  
(iii) त्वम् \_\_\_\_\_ सह क्रीडसि । (मित्र)

खण्ड - ग  
रचनाकौशलम्

- 39 अधोलिखितम् अनुच्छेदं पठित्वा प्रदत्त प्रश्नान् उत्तरत - 1×5=5  
भारतीयवाङ्मये श्रीमद्भगवद्गीतायाः महती प्रतिष्ठा अस्ति । ईश्वरस्वरूपस्य गुणकर्मणां प्रतिभाप्रमादीनांच वर्णनं यथा अस्मिन् ग्रंथे प्राप्यते न तथा अन्यत्र । गीतायाः सारमपि एतदेवास्ति यत् सर्वं परित्यज्य भगवतः शरणम् आगते कल्याणं निश्चितम् । गीतायाः गणना उपनिषत्सु क्रियते । अत एव अस्य अपरं नाम 'गीतोपनिषद्' इति आदि अस्ति । गीतायाः प्राकट्यं मार्गशीर्षमासे शुक्लपक्षस्य एकादश्यां तिथौ मन्यते । अस्मिन् दिने एव गीताजयन्ती मन्यते । गीतायाम् अष्टादश अध्यायाः सप्तशतश्लोकाश्च विद्यन्ते । कथ्यते 'गीता सुगीता कर्तव्या किमन्यैः शास्त्रविस्तरैः' ।  
प्रश्नाः -  
(i) गीतायां कीदृशं वर्णनं प्राप्यते ?  
(ii) गीतायाः अपरं नाम किम् ?  
(iii) गीताजयन्ती कस्मिन् मासे भवति ?  
(iv) गीतायां कति श्लोकाः सन्ति ?  
(v) गीता विषये किम् कथ्यते ?

- 40 अधोलिखित विषयमधिकृत्य मञ्जूषापदसहायतया संस्कृते एकम् अनुच्छेदं लिखत - 1×5=5  
शरीरस्य स्वस्थता स्वच्छताच

मञ्जूषा

स्वास्थ्यम्, अनिवार्यम् कार्यसंपादनाय, सुखपूर्णं जीवनाय, वातावरणस्य, शुद्धिः, स्वस्थं मनः,  
बुद्धिः आत्मा, जीवनं, आनंदपूर्णम्, कर्तव्यपालनाय अपेक्षितम्, स्वस्थे शरीरे



- 41 भवान् विजयः, भवतां मित्रं दिनेशः चेन्नईनगरस्थः । तं प्रतिजन्म दिनस्य शुभकामना पत्रं 1×5=5  
मंजूषायां प्रदत्तैः शब्दैः रिक्तस्थानानिपूरयित्वा लिखतु ।

स्थानम् लक्ष्मणपुरम्

तिथि : \_\_\_\_\_

प्रिय मित्र दिनेश,

नमोनमः

तव \_\_\_\_\_ अस्मिन् मासे एव \_\_\_\_\_ । अहं तदर्थं \_\_\_\_\_ प्रेषयामि । तवजीवनं \_\_\_\_\_  
समृद्धं तथा च \_\_\_\_\_ स्यादिति अहं कामये । आत्मनः शुभकामना प्रेषयामि । इति;

तव सुहृत्,

विजयः

मञ्जूषा

भविष्यति, शुभकामनाः, जन्मदिनम्, सुखपूर्णम्, स्वास्थ्यकरम्

- 42 अधोलिखितं चित्रं दृष्ट्वा मञ्जूषापदसहायतया पञ्च वाक्यानि संस्कृतेन लिखत - 1×5=5



मञ्जूषा

स्वच्छता, आवश्यकता, महती, जीवनस्य, वातावरणस्य, स्वच्छतया, मनः स्वच्छं, विद्यालये, अभियानम्,  
स्वच्छतायाः, विद्यार्थिनः, शिक्षकाः, मिलित्वा, अकुर्वन्, शोभा, परितः आगता ।

